

Opowieść o idealnym państwie. *Utopia* Thomasa More'a

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Prezentacja multimedialna](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: Bartosz Nowacki, *Magia utopii*, [w:] *Polityka. Niezbędnik inteligenta*, t. 10, 2016, s. 11.
- Źródło: Andrzej Kwiatek, Michał Worwąg, *Podróż po historii filozofii. Od Augustyna do Kanta*, Warszawa 1998, s. 86.
- Źródło: Thomas More, *Utopia*, tłum. Kazimierz Abgarowicz, Warszawa 1967, s. 118.
- Źródło: Thomas More, *Utopia*, tłum. Kazimierz Abgarowicz, Warszawa 1967, s. 122–123.
- Źródło: Wiśława Szymborska, *Utopia*, [w:] *też*, *Wiersze wybrane*, Kraków 2004, s. 234–235.

Opowieść o idealnym państwie. *Utopia* Thomasa More'a

Utopijna osada New Harmony stworzona w stanie Indiana przez Roberta Owena, rys. F. Bate, Londyn 1838

Źródło: domena publiczna.

Badacze domyślają się, że mityczna Atlantyda powinna leżeć na Atlantyku, za Cieśniną Gibraltarską. Nigdy jednak nie odnaleziono niezwykłej wyspy. Wiadomo natomiast, że była to kraina pełna bogactw naturalnych, szczęśliwa, a życie na Atlantydzie upływało bez większych trosk. Mieszkańcy wyspy mieli do swojej dyspozycji rozliczne parki, łaźnie, tor wyścigów konnych. Do zasilania zbiorników w wodę pitną wykorzystywano zimne i gorące źródła. W Mieście Słońca – Civitas Solis opisanym w XVII wieku przez Tomasza Campanellę miała natomiast panować wspólnota majątkowa, obywatele potrafili latać, a komfortowe życie zapewniały im najnowocześniejsze wynalazki. Jeden podstawowy element łączy te krainy – żadna z nich nigdy nie istniała. Jak wiele im podobnych, stanowią wytwór ludzkiej wyobraźni, unaocznienie marzeń o idealnym, dobrym i sprawiedliwym świecie, w którym każdy człowiek dostaje tyle dóbr, ile mu potrzeba. Wizje takie określa się w kulturze mianem utopii w nawiązaniu do tytułu dzieła Thomasa More'a, twórcy jednej z najbardziej znanych literackich wizji „krajów szczęśliwych”.

Twoje cele

- Poznasz okoliczności powstania *Utopii* Thomasa More'a.
- Dowiesz się, w jaki sposób Thomas More wyobrażał sobie państwo idealne, jaką rolę wyznaczał jego obywatelom oraz władcy.
- Wymienisz zasady obowiązujące na wyspie.

- Wskażesz związki wizji stworzonej przez More'a z ideami głoszonymi w okresie renesansu.
- Przeanalizujesz fragmenty *Utopii* Thomasa More'a, zwracając uwagę na prawa obowiązujące na wyspie Utopia.

Thomas More, łac. Tomasz Morus (1478–1535) – portret pędzla Hansa Holbeina Młodsze­go z 1527 r.
Źródło: domena publiczna.

Thomas More (1478–1535) pochodził z zamożnej rodziny londyńskiego sędziego. Był z wykształcenia prawnikiem, studiował nauki humanistyczne, znał łacinę i grekę. Przyjaźnił się z europejskimi humanistami, m.in. [Hanssem Holbeinem](#) i [Erazmem z Rotterdamu](#), który zadedykował mu swoją *Pochwałę głupoty*. Od 1504 r. More był członkiem Izby Gmin, od 1510 zastępcą szeryfa Londynu, od 1517 członkiem Tajnej Rady królewskiej. Był pierwszym świeckim Lordem Kanclerzem. Sprzeciwił się przyznaniu królowi prawa weta wobec norm Kościoła katolickiego. Został uwięziony, a następnie ścięty na rozkaz króla Henryka VIII.

Prawdziwie złota książeczka, równie pożyteczna, jak dowcipna o najlepszym

urządzeniu republiki i o nowej wyspie Utopii powstała, kiedy More przebywał na polecenie króla z misją dyplomatyczną we Flandrii. Przedłużające się pertraktacje skłoniły nudzącego się pisarza do rozpoczęcia pracy nad „książeczką mającą stanowić literacką zabawę dla humanistów”. Jak zauważa Bartosz Nowacki:

« Bartosz Nowacki

Magia utopii

Zainspirowany fantastycznymi opowieściami o zamorskich krainach More wpadł na pomysł dzieła, w którym pod postacią fikcyjnej relacji z podróży zaprezentował swoją wizję idealnego państwa i systemu społecznego. Książka powstała w dość krótkim czasie i nie

została starannie zredagowana.

Składa się z dwóch głównych

części. W księdze pierwszej trzy

osoby: Tomasz Morus, jego przyjaciel Piotr Egidiusz oraz

Portugalczyk Rafał Hydloteusz, rzekomy uczestnik wyprawy Amerigo

Vespucciego, toczą dialog na temat wad ustrojów i systemów

społecznych ówczesnej Europy. To wyraźne nawiązanie do dzieła

Platona *Państwo*, które z pewnością było dla Morusa inspiracją.

Księga druga zawiera opowieść Hydloteusza o niezwyklej wyspie

Utopii i jej ustroju społeczno-politycznym.

Drzeworyt Ambrosiusa Holbeina ilustrujący pierwsze wydanie *Utopii* Thomasa More'a, 1518 r.

Źródło: domena publiczna.

Źródło: Bartosz Nowacki, *Magia utopii*, [w:] *Polityka. Niezbędnik inteligenta*, t. 10, 2016, s. 11.

Thomas More stworzył nowy gatunek literacki określany mianem **utopii** – wizję idealnego ustroju politycznego i porządku społecznego. Choć żartobliwie określana mianem książeczki, *Utopia* stanowiła wyraz krytycznego podejścia More'a do ówczesnych stosunków społecznych. Przyczyn zła upatrywał on przede wszystkim we własności prywatnej, za biedę ludu obarczał zaś winą króla. Ostatecznie autor *Utopii* poróżnił się z Henrykiem VIII. Król, dążąc do przeprowadzenia własnego rozwodu z Katarzyną Aragońską, spowodował separację Kościoła angielskiego od rzymskiego zwierzchnictwa. Uchwalony na żądanie władcy w 1534 roku tzw. Akt supremacji głosił, że Henryk VIII jest jedyną i najwyższą głową Kościoła anglikańskiego. Każdy, kto odmawiał uznania tego stanu rzeczy za obowiązujący, miał być karany śmiercią. Thomas More, jako człowiek pobożny i znawca prawa rzymskiego, nie tylko nie zaakceptował decyzji władcy, ale także odmówił uznania prawa do tronu ewentualnych dzieci pochodzących ze związku króla z drugą żoną, Anną Boleyn. Król oskarżył swego sekretarza o zdradę stanu i skazał na szafot.

Dzieło More'a szybko znalazło wielu naśladowców. W roku 1627 Francis Bacon wydał *Nową Atlantyde*, w której opisał fantastyczną wyspę na Pacyfiku. W XIX wieku brytyjski przedsiębiorca wizjoner, Robert Owen powołał do życia utopijną kolonię o nazwie New Harmony wzorowaną na myśli More'a, w której zamieszkiwali robotnicy. W New Harmony nie istniała własność prywatna i podział na klasy. Wszyscy mieszkańcy mieli pracować dla wspólnego dobra. Owen szczególną wagę przywiązywał do wychowania dzieci, o którym decydowała cała społeczność, dążył do zapewnienia wszystkim mieszkańcom wzorowej opieki medycznej. Stworzona przez niego komuna upadła po dwóch latach.

Choć idei renesansowego myśliciela nigdy nie udało się w pełni wcielić w życie, pozostają one znakiem ludzkich tęsknot za godnym, dostatnim życiem, równością i sprawiedliwością. Irlandzki pisarz Oscar Wilde twierdził, że „mapa świata, na której nie ma Utopii, nie jest warta nawet jednego spojrzenia”¹.

Słownik

banicja

(łac. *bannitio*, *bannire* – skazać na wygnanie) – dawna kara polegająca na wygnaniu z kraju oraz pozbawieniu praw obywatelskich, także wykluczenie

eutanazja

(gr. *euthanasía* – dobra śmierć) – termin stworzony przez Francisa Bacona oznaczający powodowane współczuciem pozbawienie życia człowieka nieuleczalnie chorego na jego żądanie

irenizm

(gr. *eirene* – pokój) – kierunek myśli renesansowej, którego zwolennicy zmierzali do ustanowienia zgody między chrześcijanami oraz zażegnania politycznych, narodowych i religijnych sporów

monogamia

(gr. *mónos* – jedyny, *gámos* – poślubienie) – małżeństwo, związek jednego mężczyzny z jedną kobietą

utopia

utopia (gr. *oú* – nie lub *éu* – dobry, *tópos* – miejsce) – niezmiernie odległe miejsce stworzone w wyobraźni, państwo idealne, zwłaszcza w dziedzinie praw, rządów i stosunków społecznych

Prezentacja multimedialna

Polecenie 1

Obejrzyj prezentację dotyczącą zasad życia na Utopii – wyspie stworzonej przez Thomasa More'a. Wypisz zasady obowiązujące na wyspie, które uważasz za warte naśladowania, oraz te, które są dla ciebie nie do przyjęcia. Uzasadnij swoją odpowiedź.

Kliknij, aby uruchomić w trybie pełnoekranowym.

Polecenie 2

Stwórz mapę myśli, na której umieścisz jak najwięcej określeń odnoszących się do tego, jaki jest stosunek władz Utopii do obywateli, oraz tego, jaki stosunek obywatele mają do władz i państwa.

Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

Wskaż wszystkie synonimy przymiotnika 'utopijny'.

☐ kontrowersyjny

☐ fantastyczny

☐ nieiszczalny

☐ nieformalny

☐ iluzoryczny

☐ mityczny

☐ niezyciowy

☐ nierealny

☐ konwencjonalny

Ćwiczenie 2

Sformułuj jedno zdanie, w którym wyjaśnisz, jaki cel miało stworzenie przez Thomasa More'a opowieści o *Utopii*.

Ćwiczenie 3

Ćwiczenie 4

Wskaż te zasady i prawa, które obowiązują na Utopii.

- ☐ Na Utopii nie przykładana się dużej wagi do wykształcenia dzieci.
- ☐ Przyjezdni są od samego początku traktowani na Utopii tak samo jak jej rdzenni mieszkańcy.
- ☐ Na Utopii szczególnie cenieni są przedstawiciele inteligencji.
- ☐ Władze nie ingerują w życie obywateli wyspy.
- ☐ Ubiór mieszkańców wyspy podlega unifikacji.
- ☐ Wszyscy obywatele wyspy są zobowiązani do pracy fizycznej.
- ☐ Kobiety mają takie same prawa jak mężczyźni.
- ☐ Dzieci wychowywane są na wyspie kolektywnie.
- ☐ Obywatele wyspy mogą wyznawać dowolną religię.
- ☐ Najsurowszą karą na Utopii jest banicja.
- ☐ Gwarantem porządku na wyspie jest duża liczba zasad, ściśle respektowanych przez mieszkańców.
- ☐ Społeczeństwo Utopii ma bezpośredni wpływ na wybór władz.
- ☐ Władca pełni swoją funkcję dożywotnio.
- ☐ Wszyscy obywatele Utopii są monogamistami.

Przeczytaj fragment *Utopii* Thomasa More'a. Wyjaśnij, w jaki sposób zostały uargumentowane wybrane zasady obowiązujące na wyspie. Do podanych wyrażień dopasuj odpowiednie fragmenty tekstu.

kolor zielony – brak adwokatów,

kolor czerwony – niewielka ilość praw

kolor fioletowy – proste prawa

 zielony

 czerwony

 fioletowy

„Praw mają bardzo mało, a jednak wystarczają one przy ich urządzeniach. To właśnie zarzucają szczególnie mieszkańcy Utopii innym narodom, że mimo wielkiej ilości kodeksów zawierających ustawy i komentarze, nie można u nich utrzymać ładu. Utopianie sądzą, że wielką niesprawiedliwością jest krępować jakichkolwiek ludzi prawami, których za wiele jest, aby można je było przeczytać, lub zaledwie są ciemne, by ktoś mógł je zrozumieć. Dlatego w Utopii nie ma żadnych adwokatów, którzy przebiegle bronią spraw i chytrze tłumaczą ustawy; uważają bowiem za rzecz pożyteczną, aby każdy sam bronił swej sprawy i to samo wyznał przed sędzią, co miał powiedzieć adwokatowi. [...] Prawa, powiadają Utopianie, ustanawia się jedynie w tym celu, aby każdemu przypomnieć jego obowiązki. Subtelne tłumaczenie ustaw poucza niewielką ilość ludzi wykształconych, natomiast prostsze i jaśniejsze brzmienie ustaw dostępne jest dla wszystkich, a szczególnie dla pospólstwa, które najbardziej potrzebuje przestrogi; [...] Człowiek z ludu swoim chłopskim rozumem nie zgłębiłby tego [skomplikowanego prawa], zabrakłoby mu również czasu, który musi poświęcać na zdobywanie środków do życia. [...]”.

[Thomas More, Utopia, tłum. Kazimierz Abgarowicz, Warszawa 1967, s. 120-121]

Ćwiczenie 6

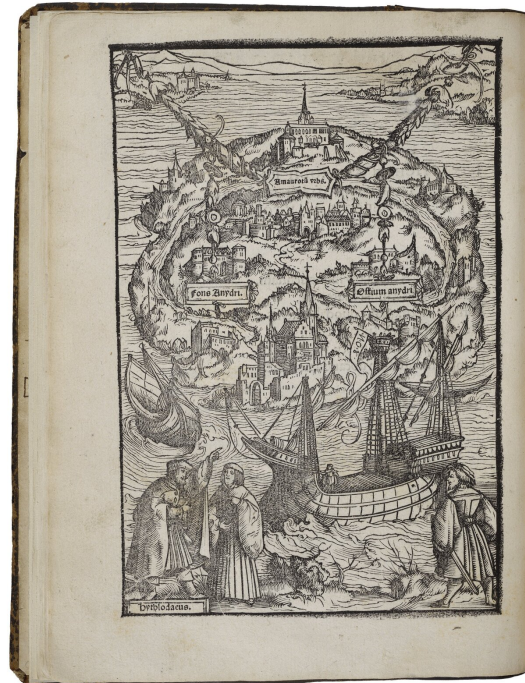
Thomas More opisuje świat, w którym panują jasno określone zasady. Zastanów się, jakie potencjalne zagrożenia i patologie społeczne mogłyby generować wskazane w tabeli prawa obowiązujące na *Utopii*, gdyby zostały wprowadzone w realnym świecie.

Dzielenie się dziećmi:

Brak własności prywatnej – wszystko należy do wszystkich:

Ograniczenie wolności jednostki:

Przyjrzyj się drzeworytowi pochodzącemu z pierwszego wydania *Utopii* Thomasa More'a. Wyjaśnij, dlaczego autor umieścił swoją krainę na wyspie. Odnieś się do kulturowego znaczenia tego motywu.

Drzeworyt mapy Utopii w dziele Thomasa More'a z 1518 r.

Źródło: The Folger Shakespeare Library, dostępny w internecie: commons.wikimedia.org, licencja: CC BY-SA 4.0.

Zapoznaj się z fragmentem *Utopii* Thomasa More'a. Wyjaśnij, w jaki sposób obowiązujące na wyspie zasady wiążą się z takimi renesansowymi ideami, jak: irenizm, humanizm, antropocentryzm.

((Thomas More

Utopia

Widzicie więc, że w Utopii pod żadnym pozorem nie wolno oddawać się próżniactwu i lenistwu. Nie ma ani jednej winiarni czy piwiarni, ani domu rozpusty, nie ma żadnej sposobności do zepsucia, żadnych brudnych nor ani tajemnych schadzek. Cały dozór publiczny zmusza wszystkich bądź do ustalonej zwyczajem pracy, bądź do przyzwoitej rozrywki. W ślad za takimi obyczajami całego społeczeństwa musi iść dostatek, a ponieważ z tego dobrobytu korzystają wszyscy równomiernie, przeto w Utopii nie wiedzą, co to jest biedny albo żebrak. [...] Wojna jest w Utopii potwornością [...]. Pomimo tego, w oznaczonych dniach ćwiczą się w sztuce wojennej, i to zarówno mężczyźni, jak i kobiety, aby nabyć sprawności na wypadek wojny; nigdy jednak nie rozpoczynają jej lekkomyślnie, lecz z następujących ważnych powodów: albo bronią własnych granic, albo odpierają wrogów, którzy wtargnęli do kraju ich sprzymierzeńców, albo wreszcie litując się nad jakimś narodem, który cierpi ucisk pod despotycznymi rządami [...]. Mimo rozbieżności wierzeń religijnych wszyscy Utopianie zgadzają się co do tego, że istnieje jedna najwyższa istota, której zawdzięczamy zarówno stworzenie wszechświata, jak i troskliwą nad nim opiekę [...].

Źródło: Thomas More, *Utopia*, tłum. Kazimierz Abgarowicz, Warszawa 1967, s. 118.

Ćwiczenie 9

Przyjrzyj się poniższej ilustracji. Zastanów się, jakie formy przybierają współczesne utopie. Napisz, jaką wiedzę o pragnieniach i tęsknotach współczesnego człowieka przynoszą.

Budynek Muzeum Sztuki w Chongqing, Chiny

Źródło: Buglord, dostępny w internecie: commons.wikimedia.org, licencja: CC BY-SA 4.0.

Ćwiczenie 10

Niemiecki filozof i socjolog Jürgen Habermas napisał: „Jeśli utopijne oazy wyschną, rozprzestrzeni się pustynia banalności i bezzadności”. Wyjaśnij metaforyczne znaczenie tych słów oraz ustosunkuj się do nich, patrząc z perspektywy młodego człowieka żyjącego w XXI wieku.

Praca domowa

Stwórz projekt własnej Utopii. Wymyśl nazwę oraz zasady panujące w świecie, którego jesteś kreatorem. Zadbaj o stronę wizualną projektu.

Dla nauczyciela

Autor: Katarzyna Lewandowska

Przedmiot: Język polski

Temat: Opowieść o idealnym państwie. *Utopia* Thomasa More'a

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres podstawowy

Podstawa programowa:

Zakres podstawowy

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

2. Odbiór tekstów kultury. Uczeń:

1) przetwarza i hierarchizuje informacje z tekstów, np. publicystycznych, popularnonaukowych, naukowych;

2) analizuje strukturę tekstu: odczytuje jego sens, główną myśl, sposób prowadzenia wywodu oraz argumentację;

5) charakteryzuje główne prądy filozoficzne oraz określa ich wpływ na kulturę epoki;

6) odczytuje pozaliterackie teksty kultury, stosując kod właściwy w danej dziedzinie sztuki;

II. Kształcenie językowe.

2. Zróżnicowanie języka. Uczeń:

7) rozpoznaje słownictwo o charakterze wartościującym; odróżnia słownictwo neutralne od słownictwa o zabarwieniu emocjonalnym, oficjalne od potocznego.

4. Ortografia i interpunkcja. Uczeń:

1) stosuje zasady ortografii i interpunkcji, w tym szczególnie: pisowni wielką i małą literą, pisowni łącznej i rozłącznej partykuły nie oraz partykuły -bym, -byś, -by z różnymi częściami mowy; pisowni zakończeń -ji, -ii, -i ; zapisu przedrostków roz-, bez-, wes-, wz-, ws-; pisowni przyimków złożonych; pisowni nosówek (a, ę) oraz połączeń om, on, em, en ; pisowni skrótów i skrótowców;

III. Tworzenie wypowiedzi.

2. Mówienie i pisanie. Uczeń:

2) buduje wypowiedź w sposób świadomy, ze znajomością jej funkcji językowej, z uwzględnieniem celu i adresata, z zachowaniem zasad retoryki;

4) zgodnie z normami formułuje pytania, odpowiedzi, oceny, redaguje informacje, uzasadnienia, komentarze, głos w dyskusji;

IV. Samokształcenie.

1. rozwija umiejętność pracy samodzielnej między innymi przez przygotowanie różnorodnych form prezentacji własnego stanowiska;

Zakres rozszerzony

Lektura uzupełniająca

2) Tomasz Morus, Utopia (fragmenty);

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje w zakresie wielojęzyczności;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje obywatelskie;
- kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej.

Cele operacyjne. Uczeń:

- charakteryzuje państwo idealne w wyobrażeniu Thomasa More'a,
- wymienia zasady panujące na wyspie Utopia,
- opisuje znane sobie utopijne systemy społeczne lub państwowe,
- wskazuje niedoskonałości państwa idealnego Tomasza Morusa, patrząc z perspektywy człowieka XXI w.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- ćwiczeń przedmiotowych;
- z użyciem komputera;
- dyskusja;
- rozmowa kierowana.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda.

Przebieg lekcji

Przed lekcją:

1. Nauczyciel loguje się na platformie i udostępnia uczniom e-materiał „Opowieść o idealnym państwie. *Utopia* Thomasa More'a”. Prosi uczestników zajęć o przeczytanie informacji z bloku tekstowego. Poleca także, by uczniowie przypomnieli sobie, jakie znają systemy idealne (państwowe, społeczne).

Faza wprowadzająca:

1. Nauczyciel prosi wskazaną (lub chętną) osobę o odczytanie tematu lekcji wyświetlonego na tablicy interaktywnej lub za pomocą rzutnika. Następnie zadaje pytanie: czym charakteryzuje się państwo idealne? Uczniowie odpowiadają swobodnie, wykorzystując informacje zapamiętane z lektury bloku tekstowego. Następnie nauczyciel pyta, jakie idealne systemy społeczne lub organizacje państwowe znają uczniowie? W odpowiedziach mogą pojawić się takie założenia jak: komunizm/socjalizm, demokracja, komuna hipisowska, miasto-ogród w urbanistyce 20-lecia międzywojennego i inne. Wszystkie wspomniane systemy są oczywiście kontrowersyjne i nauczyciel poświęca chwilę na rozmowę z uczniami o teoretycznych założeniach i praktycznych realizacjach utopii.

Faza realizacyjna:

1. **Praca z multimedium.** Uczniowie w zespołach dwuosobowych zapoznają się z treścią materiału w sekcji „Prezentacja multimedialna” oraz poleceniem: 1 i 2 i wspólnie rozwiązują zadanie.
2. W drugiej części tej fazy lekcji nauczyciel dzieli uczniów na trzy zespoły, które będą pracowały metodą karo. Najpierw każda z grup otrzymuje od nauczyciela 6 pustych kart w kształcie rombu. Następnie formułuje i notuje na kartach 6 zasad dotyczących trzech różnych obszarów funkcjonowania państwa idealnego. Grupa 1: prawa i obowiązki obywateli. Grupa 2: stosunki społeczne. Grupa 3: rządy, sprawowanie władzy. Ostatnią czynnością wykonywaną w tym zadaniu jest ułożenie kart w kształt karo zgodnie z następującym porządkiem: najwyżej znajdzie się karta z najważniejszym postulatem/zasadą, a im niżej, tym zasady będą mniej istotne. Po zakończeniu tej pracy uczniowie przemieszczają się w klasie, zapoznając się z efektami pracy wszystkich grup. Nauczyciel komentuje i ocenia ich działania.
3. Uczniowie oceniają pomysły zaproponowane przez More'a, w czym może im pomóc wykonanie ćw. 6 z sekcji „Sprawdź się”. Później wykonują inne wskazane przez nauczyciela ćwiczenia z tej sekcji i wspólnie omawiają odpowiedzi.

Faza podsumowująca:

1. Omówienie ewentualnych problemów z rozwiązaniem ćwiczeń i poleceń z sekcji „Sprawdź się”. W rozmowie podsumowującej nauczyciel może zadać pytanie: jak w kontekście dzisiejszej lekcji interpretujecie powiedzenie O. Wilde'a: „Mapa świata, na której nie ma Utopii, nie jest warta nawet jednego spojrzenia”

Praca domowa:

1. Stwórz projekt własnej Utopii. Wymyśl nazwę oraz zasady panujące w świecie, którego jesteś kreatorem. Zadbaj o stronę wizualną projektu.

Materiały pomocnicze

- *Utopia* – rozmowa z prof. Jerzym Szackim, Ninateka.
- Łukasz Stefaniak, *Utopia a demokracja współczesna*, „Człowiek w Kulturze” 2008, nr 20.

Wskazówki metodyczne

- Nauczyciel może wykorzystać medium w sekcji „Prezentacja multimedialna” do podsumowania lekcji.